

Asendushooldusel olevad lapsed ja noored

Tutvu oma õigustega!

SOS CHILDREN'S
VILLAGES
INTERNATIONAL

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Asendushooldusel olevad lapsed ja noored

Tutvu oma õigustega!

Asendushooldusel olevate laste ja noorte õiguste tutvustamine
noortepärasel viisil

www.coe.int/children

Euroopa Nõukogu

Sisukord

Graafiline kujundus: The Big Family
Illustratsioonid: Melinda Julienne / © Euroopa Nõukogu
© Euroopa Nõukogu, November 2009

Euroopa Nõukogu
F-67075 Strasbourg Cedex

	Sissejuhatus	5
	1. Otsustusetapp <i>Oma õiguste kasutamine parima hooldusotsuse tegemiseks</i>	13
	2. Hooldusetapp <i>Sinu elu asendushooldusel</i>	19
	3. Lahkumine hoolduselt <i>Mis saab edasi?</i>	27
	4. Ka sinu arvamus loeb! <i>Kasuta oma õigust osaleda!</i>	31
	Sõnastik <i>Mida see õieti tähendab?</i>	35
	Uuri lähemalt ja võta osa!	39

Millest see teatmik räägib?

Kolm noort inimest jutustavad sulle lugusid – nende enda ning ka teiste hooldusel olevate laste ja noorte omi. See aitab sul paremini aru saada, kuidas asendushooldus on korraldatud ja millised on sinu õigused hooldusel oleva noore inimesena ja kas neid õigusi austatakse. Trükisest leiad ka näiteid probleemidest ja küsimustest, mis võivad tekkida asendushooldusel oleva aja jooksul. Need peaksid aitama sul otsuseid teha ning lihtsustada suhtlemist oma hooldajate ning lastekaitsetöötajatega. Arusaamine oma õigustest ja sellest, mida need igapäevaelus tähendavad, aitab sul oma hoolduselus kaasa rääkida ja sellest aktiivselt osa võtta.¹

Mida asendushooldus endast siis ka kujutab?

Kõik lapsed vajavad üles kasvatamiseks hoolitsevaid vanemaid.² Euroopas on palju lapsi ja noori, kes ei saa elada koos oma vanematega. Mõnikord seetõttu, et lapse päritoluperikond on nii suurtes raskustes, et vanemad ei suuda lapse eest hoolitseda, teinekord seepärast, et vanemad on surnud.

Kui lapsevanemad vajalikku hooldust anda ei suuda, tuleb lapsed suunata mujale ja muud täiskasvanud võtavad üle vastutuse nende hoolduse eest. Seda nimetataksegi "asendushoolduseks".

Asendushooldusel on eri vorme. Lapsed ja noored antakse sageli kasvatada kas sugulastele, väikestesse või suurematesse rühmakodudesse. Nad võivad hakata elama väikestes peresarnastes asenduskodudes või hooldusperedes (kasuperedes). Kõik need lahendused on alternatiivid/asendused vanemlikule hoolitsusele. Seetõttu ongi nende nimeks asendushooldus.

Sõnastik p. 35: *what does it actually mean?*

¹ Käesoleva teatmiku märkused viitavad ÜRO laste õiguste konventsiooni valitud artiklitele ja selgitavad mitteametlikult nende tähendust.

² ÜRO laste õiguste konventsiooni (edaspidi konventsioon) (UNCRC) 9. artikkel räägib sinu õigusest elada koos oma vanematega, välja arvatud juhul, kui sellel on sulle halb mõju.

Peter, Renaldas ja Raluca on pärit erinevatest Euroopa riikidest, nad on asendushooldusel. Ühel päeval kohtuvad nad üksteisega rahvusvahelisel noorteüritusel, kuhu on kokku tulnud hooldusel olemise kogemusega noored igalt poolt Euroopast.

Asendushooldus võib kesta mõne päeva või nädala, või lausa mitu aastat, kuni laps jõuab täisealise ikka ja on oma haridustee lõpetanud või kuni perekonna olukord on paranenud. Kui lapsed lapsendatakse, saavad neist lapsendanud vanemate pojad ja tütreid. See ei ole enam asendushooldus, sest nad elavad koos oma vanematega.

Vanasti paigutati asendushooldust vajavad lapsed sageli suurtesse asutustesse, kus elas mõnikord ka 300 last üheskoos, mõnikord kohutavates tingimustes. Kuid seda hooldustüüpi ei peeta enam laste vajadustele vastavaks ning Euroopa riigid on hakanud neid suuri asutusi sulgema. Nüüd eelistatakse muid asendushoolduse vorme, selliseid, kus lapsed elavad väikeste rühmadena perelaadises keskkonnas, ning kui see on nende huvides, siis koos oma õdede ja vendadega.

Asendushooldusel elavatel lastel ja noortel on samad õigused kui päritoluperekonnas elavatel lastel. Valitsused ja ühendused vastutavad selle eest, et neid õigusi austatakse ja kaitstakse.³

Kuid mis õigused need täpsemalt on? Ja kuidas nad mõjutavad laste igapäevast elu?

 Sõnastik p. 35

³ Konventsiooni 2. artikkel kinnitab, et valitsused vastutavad selle eest, et sinu õigusi austatakse..

Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) lapse õiguste konventsioon

Kõikidel lastel ja alla 18-aastastel noortel on õigused, mida kaitseb Ühinenud rahvaste organisatsioon (ÜRO). Need õigused leiad dokumendist nimega ÜRO lapse õiguste konventsioon (ingl. k. lühend UNCRC). Selle rahvusvahelise lepingu sõlmisid riigid 1989. aastal. Kõik Euroopa riigid ning

enamik muid maailma riike on selle lepingu ratifitseerinud ehk võtnud täitmiseks. See tähendab, et need riigid on nõustunud edendama ja kaitsma iga viimast kui selles lepingus olevat õigust.

Artiklit 20
Kui lapsed ei saa elada koos oma vanematega, on neil õigus eraldi kaitsele ja abile oma riigi valitsuse poolt.

 Sõnastik p. 35

Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni juhised asendushoolduse kohta

On olemas dokument nimega "ÜRO laste asendushoolduse juhised". Need juhised selgitavad asendushooldusel olevate laste ja noorte õigusi. Samuti on seal öeldud, mida valitsused peaksid tegema, et vältida laste nende päritoluperekonnast eraldamist.

Need juhised töötasid välja valitsused ja ühendused koos laste ja noorte endiga. Erinevalt ÜRO lapse õiguste konventsioonist ei ole juhised õiguslikult siduvad, mis tähendab, et neil ei ole seaduslikku jõudu. Kuid olles vastu võetud ÜRO peassamblee poolt aitavad juhised valitsustel laste ja noorte asendushooldust paremaks muuta.

Euroopa Nõukogu soovitus hoolekandeesutustes kasvatavate laste õiguste kohta

Nimetatud soovitus julgustab Euroopa Nõukogu Euroopa riikide valitsusi tagama, et hoolekandeesutusse paigutavad lapsed saaksid kvaliteetset hooldust. Samuti kehtestab soovitus lastele mitmed õigused, ning standardid, mis täpsustavad, kuidas neid õigusi tuleks järgida.

SOS Lastekülad koos Rahvusvahelise perekonnas hooldamise organisatsiooni (IFCO) ja Rahvusvahelise hariduskogukondade liiduga (FICE) töötasid välja standardid nende organisatsioonide ja inimeste jaoks, kes tegelevad hooldusel olevate lastega. Selleks et projekt oleks kindlasti arusaadav nii hooldajatele kui ka noortele tegid selles projektis koostööd 32 riigist asendushoolduskogemusega lapsed ja noored. 2007. a. juunis tutvustasid noored "Asendushoolduse standardid Euroopas" (Quality4Children) (www.quality4children.info) Euroopa Parlamendile ning nõudsid, et valitsused kasutaksid neid asendushoolduse parendamiseks.

Kus sa ka ei elaks, kes sa ka poleks – kõigil on samad õigused. Sa peaksid saama kogu vajaliku toe selleks, et oma õigusi täiel määral kasutada.

Kui sul on küsimusi

Oska oma lastekaitsetöötajaga ühendust võtta!

Otsusprotsessi käigus tekib sul tõenäoliselt palju küsimusi ja sa kohtud paljude uute inimestega. On oluline, et sa teaksid, kelle poole pöörduda ja kuidas nendega ühendust võtta, kui sul on küsimusi.

Sinu lastekaitsetöötaja nimi:

Sinu lastekaitsetöötaja telefoninumber:

Istuge oma lastekaitsetöötajaga koos maha ja arutlege läbi järgnev:

- ▶ Kui sageli soovid, et sinu lastekaitsetöötaja otsustusprotsessi käigus sinuga ühendust võtaks?
- ▶ Kui palju aega ta konkreetselt sinu peale kulutab?
- ▶ Kui kiiresti võid oodata, et ta sulle tagasi helistab?
- ▶ Kellega sa peaksid ühendust võtma, kui sa ei saa oma lastekaitsetöötajat kätte, aga sul on vaja midagi praktilist arutada?

Alternatiivse kontaktisiku nimi:

▶ Telefoninumber:

Mis on sinu lastekaitsetöötaja ülemuse nimi juhuks, kui sul tekivad probleemid just oma lastekaitsetöötajaga?

▶ Nimi:

▶ Telefoninumber:

Üheskoos leiame Peteri jaoks parima lahenduse.

1.

Otsustusetapp Oma õiguste kasutamine parima hooldusotsuse tegemiseks

Perekond on laste ja noorte kasvamiseks parim keskkond.⁴ Valitsused peavad tege- ma kõik võimaliku, et kindlustada sinu üleskasvamine sinu perekonnas.⁵ See tähendab, et tuleb aidata sinu vanematel, vanavanematel, tädidel, onudel ja vanematel õdedel-vendadel, et nad saaksid sinu eest hästi hoolitseda. Mõnikord on siiski tarvis sinu enese hea nimel sind perekonnast eraldada. Sellisel juhul võidakse sind paigutada asendushooldusele kas lühemaks või pikemaks ajaks. Käesolevas peatükis selgitatakse sulle sinu õigusi hetkel, kui hoolduse kohta tehakse otsus. Seda ajajärku nimetatakse "otsustusetapiks".

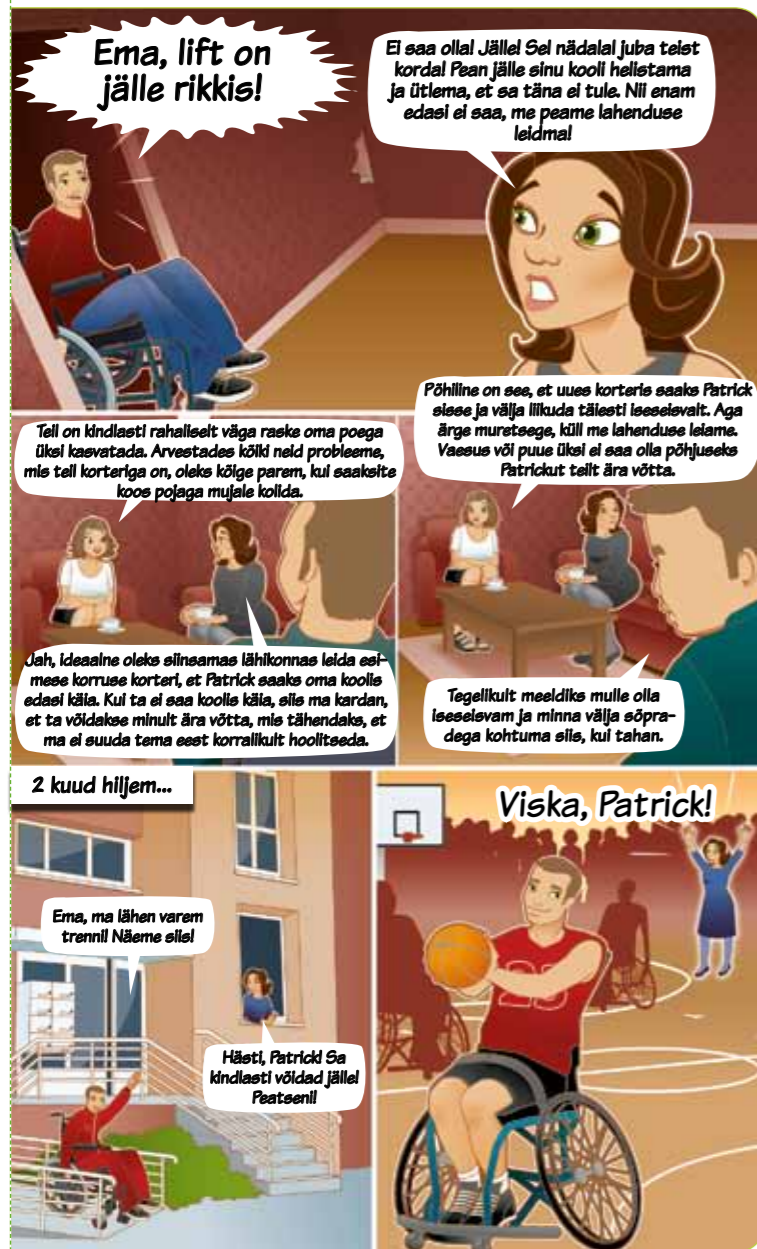
Kui sinu pere vajab abi

Kui sinu perel on nii palju probleeme, et nad ei suuda sinu eest korralikult hoolitseda, siis on sinul ja su perel õigus sotsiaalhoolekandest abi küsida ja seda ka saada. Kõik sellest hetkest peale tehtud otsused peaksid vastama küsimusele: Milline on parim võimalik lahendus sinu heaolu ja isiklikku arengut silmas pidades?

Sõnastik p. 35

⁴ Konventsiooni 9. artikkel käsitleb sinu õigust elada koos oma vanema(te)ga, välja arvatud juhul, kui sel on sulle halb mõju.
⁵ Konventsiooni 2. artikkel ütleb, et valitsustel on vastutus tagada, et sinu õigusi austatakse. Lisaks peavad valitsused aitama sinu perekonda, et kaitsta sinu õigusi ja luua sinu üleskasvamiseks ja arenemiseks turvalised tingimused.

Kes ja kuidas otsustab, kas sul on vaja asendushooldust?

Kohalike ametnike esimene ülesanne on aidata sinu perekonnal raskustest üle saada ja vältida sinu eraldamist perest.⁶ Kuid kui sa ei saa vajalikku hoolitsust ja sul ei ole enam oma pere keskel turvaline kasvada ja areneda, tuleb otsustada, kas sul oleks vaja asendushooldust. Lapse asendushooldusele paigutamise otsus ei ole kerge – kõik asjasepuutuvad inimesed peavad tegema koostööd ja erinevad arvamused tähelepanelikult ära kuulama. Sinu soovid ja vajadused on esmatähtsad.

⁶ Konventsiooni 18. artikkel ütleb, et sul on õigus õigus kasvada üles koos oma vanematega ja sinu vanemad peaksid saama kasvatuskohustuste täitmisel asjakohast abi ja nõustamist. Konventsiooni 26. artikkel kirjeldab sinu õigust saada abi valitsuselt, kui sa oled vaene või raskustes.

Kuidas sobivad asendushoolduse võimalused sinu vajaduste ja soovidega?

Sinu asjaolud ja vajadused on ainulaadsed (ja neile ei saa sageli nii kergesti lahendusi leida nagu Patricku puhul). Sinu omapära tuleb austada, et sa saaksid oma võimed maksimaalselt välja arendada. Näiteks peaks asendushoolduse koht olla sinu kodukohale nii lähedal kui võimalik, et sa saaksid käia samas koolis ja suhelda oma sõpradega. Samuti peaks arvestama sinu usulist ja kultuurilist tausta.⁷ Erivajadustega (kas puue või siis psühholoogilised, käitumuslikud või tervisehäired) laste ja noorte puhul tuleb arvestada nende parimate huvidega.

⁷ Konventsiooni 14. artikkel kirjeldab sinu õigust mõelda ja uskuda, mida sa tahad ja täita oma usukombeid, niivõrd kui võrd sa ei takista teistel inimestel nende õigusi kasutamast. Konventsiooni 30. artikkel ütleb, et sul on õigus elada oma kultuuris ja keeles ning järgida oma usutavasi.

Kas sa saad oma hooldusviisi valikus kaasa rääkida?

On küll! Kõigil lastel ja noortel on õigus osaleda⁸ neid mõjutavate otsuste tegemisel.

Igas otsustusprotsessi etapis peab hoolduslahendust valides arvesse võtma sinu arvamust. Sul on õigus olla kursis oma õiguste ja valikuvõimalustega.⁹ See teave, mida sa saad, peab olema kergesti arusaadav ja kui see nii pole, peaks keegi sulle seda seletama.

Kas sind saab paigutada asendushooldusele koos lihaste vendade ja õdedega?

Kui peres tekivad raskused, siis mõjutab see kõiki lapsi. Lahendus tuleb leida kõige laste jaoks, ja mitte üksnes neile eraldi, vaid neile kui õdedele-vendadele. Kuni sa oled asendushooldusel, peaksid olema koos oma õdede ja vendadega, juhul kui see on teile hea.

⁸ Konventsiooni 12. artikkel ütleb, et sul on õigus öelda oma arvamuse, kui täiskasvanud teevad selliseid otsuseid, mis sind mõjutavad. Sinu arvamusega peab arvestama.

⁹ Konventsiooni 17. artikkel selgitab sinu õigust saada sinu terise ja heaolu kohta tähtsat teavet. Konventsiooni 42. artiklis on öeldud, et valitsused peavad tagama, et sa oma õigusi teaksid. Täiskasvanud peaksid samuti sinu õigusi teadma ja aitama sindki, et sa neid teaks.

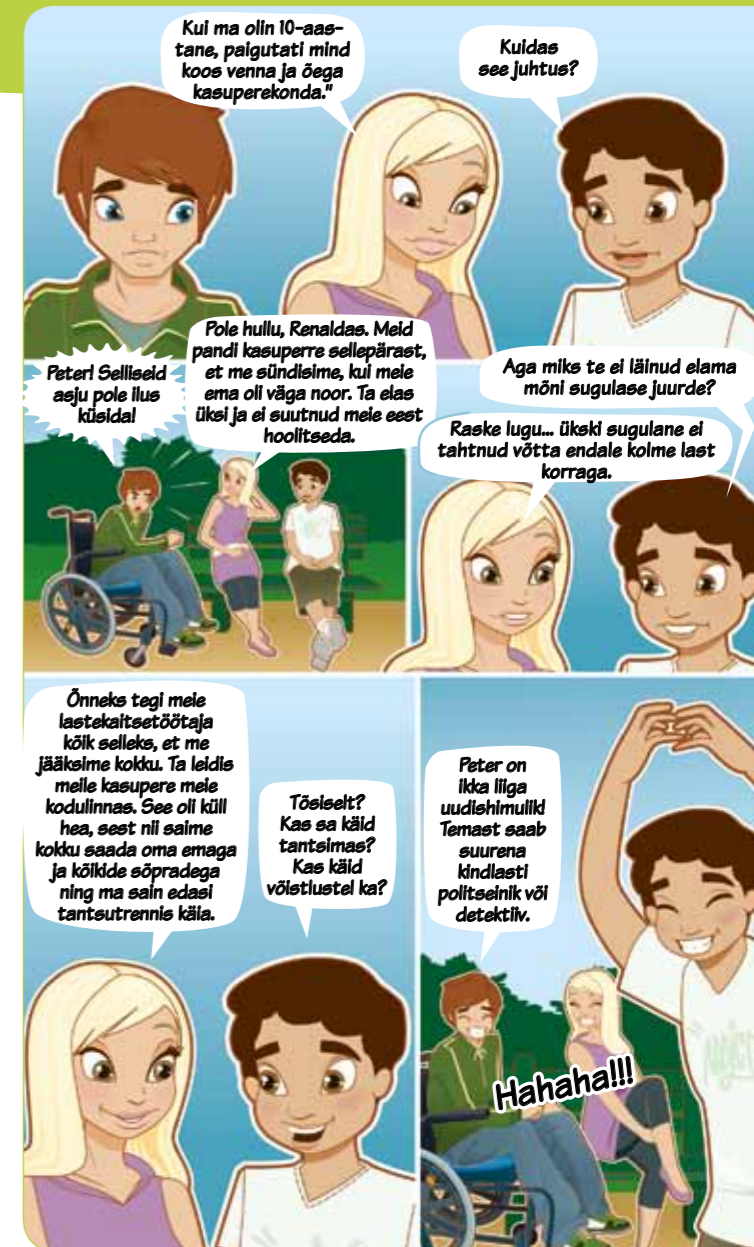
Aga enne, kui õed ja vennad otsustatakse kokku jätta, tuleb vastata järgmistele küsimustele:

- Mis on igapäevaelu huvitavad asjad?
- Mis on iga asjapuutava lapse või noore enda arvamus?

Kui sind õdede ja vendadega kokku ei jäeta, peab sul alati olema võimalik säilitada nendega isiklikud suhted, välja arvatud juhul, kui see oleks sulle kahjulik.

Sa asud asendushooldusele. Mis edasi saab?

Pärast seda, kui asendushoolduse tüüp on otsustatud, algab ülemineku periood ja selleks tuleb korralikult ette valmistuda. Sa pead saama oma tulevastelt hooldajatelt ja lastekaitsetöötajalt vajalikku toetust. Nad peavad sind iga järgneva etapiga eelnevalt kurssi viima. Kui võimalik, peaks osalema ka sinu päritoluperiodes.

Kohtumiseks valmis!

Kuidas selleks valmistuda

Kohtumise käigus peaksid rääkima oma vajadustest, soovidest ja mõtetest ning olema valmis küsima nende hooldusalaste asjade kohta, mis on sinu jaoks ebaselged. Parim viis end ette valmistada on selline: Varu aega, mõtle ja pane oma eesmärgid kirja. Mõtle, kuidas neid kõige paremini saaks saavutada. Allolevad küsimused aitavad sul lastekaitsetöötaja või juhtumiplaani meeskonnaga kohtudes lisamärkmeid teha.

Millised on sinu eesmärgid selleks aastaks? (siia võid kirjutada, mis muudatusi sa tahad, mida sa loodad õppida, selgeks saada või saavutada, jne.)

.....

.....

Millised asjad või tegevused sulle ei meeldi?

.....

.....

Mis sa arvad, kuidas võiks sinu isiklik juhtumiplaan sobida sinu vajadustega?

.....

.....

Küsi oma hooldajalt või lastekaitsetöötajalt, millal toimuvad järgmised kohtumised ja kes seal osaleb.

.....

.....

Kas sinu isikliku arengu kohta on olemas ka mingi plaan, kui oled asendushooldusel?

Igal lapsel või noorel peab tingimata olema isiklik juhtumiplaan mille üheks osaks on arengukava. Sinu juhtumiplaan peab olema koostatud ja korrapäraselt üle vaadatud¹⁰ lastekaitsetöötajate ja psühholoogide poolt, sina pead ka selles osalema, samuti sinu hooldajad ja päritolupere. Plaan hõlmab kogu hooldusel oleku aeg: asendushoolduse kasuks otsustamise hetkest kuni hetkeni, mil hoolduselt lahkud. See võib ulatuda isegi hooldusjärgse perioodini. Selles plaanis on kirjas sinu vajadused ning see, kuidas neid vajadusi rahuldada saaks ja kes selle eest vastutab. Plaan kajastab kõiki muutusi sinu ja su pere olukorras. Kohtumised sinu isikliku juhtumiplaani ülevaatamiseks peaksid toimuma vähemalt üks kord aastas.

Sõnastik p. 35

¹⁰ Konventsiooni 25. artikkel ütleb, et kui sa oled asendushooldusel, on sul õigus sellele, et hooldusotsus vaadatakse perioodiliselt üle ning otsustatakse, kas see on endiselt sinu jaoks kõige sobivam lahendus.

Olenemata sellest, kas oled hooldusel lühemaks või pikemaks ajaks, on oluline, et sa tunneksid end turvaliselt ja väärtuslikuna. See peatükk räägib sinu õigustest sel ajal, kui oled hooldusel.

Mida sa pead oma hooldajate kohta teadma?

Sinu hooldajad, olgu siis kasuvanemad, SOS-Lasteküla perevanemad või asenduskodu töötajad, on sinu jaoks väga olulised inimesed. Sinu suhe nendega peab olema stabiilne ning rajanema vastastikusel mõistmisel ja lugupidamisel. Nad peavad sinuga individuaalselt tegelema ja aitama sul oma potentsiaali maksimaalselt välja arendada. Hooldajad peavad olema hoolikalt välja valitud ja saanud hooldamiseks vajaliku koolituse. Oma töö tegemiseks on neil vaja häid töötingimusi ja hooldusasutused peaksid aitama neil oma kohustusi täita.

Sõnastik p. 35

Milline peaks olema sinu asendushoolduse koht?

Hooldusel viibimise jooksul on sul õigus korralikele elutingimustele. Sinu hooldajad tagavad selle, et sul on mugavad, turvalised ja tervislikud elutingimused ning sa saad hariduse¹¹ ja võimaluse osaleda ühiskondlikus elus. Samuti on sul õigus kvaliteetsele arstiabile ja regulaarsele tervisekontrollile. Kui sinu elamistingimused neile nõuetele ei vasta, vastutab lastehoolekanne selle eest, et olukorrale leitakse lahendus.

Millised on erivajadustega laste õigused?

Kui sul on puue, on sul õigus täpselt samasugusele kvaliteetsele hooldusele nagu teistel lastel ja noortel.¹² Sa pead saama vajalikku ravi, mida sul on tarvis tervise juures püsimiseks. Sinu hooldaja peab mõistlikkuse piires tegema kõik, et sinu elukoht oleks sulle turvaliselt ligipääsetav. Hooldajad peavad sinu isikliku potentsiaali arvestades sinu arengut toetama ja julgustama ning aitama leida kogukonnas oma koht.

¹¹ Konventsiooni 14. Artikkel selgitab sinu õigust parimale arstiabile, puhtale joogiveele, toitvale söögile, puhtale ja turvalisele elukeskkonnale ning õigust saada teavet selle kohta, kuidas jääda terveks. Lisaks öeldakse Konventsiooni 27. artiklis, et sul on õigus toidule, riietusele ja turvalisele elukohale, et sinu keha ja vaim oleksid terved.
¹² Konventsiooni 23. artikkel selgitab, et kui sul on mingit liiki puue, on sul ka õigus erihooldusele ja toele, nii et sa saaks elada täisväärtuslikku ja sõltumatut elu.

Millised on sinu haridusalased õigused hooldusel olles?

Asendushooldusel olles on sul samasugune õigus haridusele nagu lastel ja noortel, kes elavad oma päritoluperedes.¹³ Kui sa käisid asendushooldusele kolimise ajal juba koolis, peaksid juhul, kui sa soovid ja kui vähegi võimalik, saama samas koolis edasi käia. Kui oled kooli lõpetanud, peaksid hooldaja ja hooldusasutus aitama sul oma haridusteed jätkata, võttes arvesse sinu võimeid ja huvisid. Sul peab olema juurdepääs kutseharidusele, ülikooliharidusele või mistahes muule haridusele, mis tagab sulle võimaluse leida töö ja rakendada oma võimeid ära.

¹³ Konventsiooni 28. artikkel selgitab sinu õigust heale haridusele. Põhiharidus peab olema tasuta ning seejärel peab sul olema võimalus haridusteed jätkata nii kõrge astmeni kui võimalik.

Aga mis saab koolist?¹⁴

Anna oma hooldajatele ja lastekaitsetöötajale teada oma saavutustest ja võimalikest raskustest koolis. Kasuta oma mõtete korrastamiseks järgmist harjutust:

Ma käin .....

koolis ja õpin ..... klassis.

Märgi ära need väited, mis sinu kohta kehtivad (võid märkida mitu)

- Mul läheb koolis hästi
- Mul on koolis hakkama saamiseks pisut abi vaja
- Mul on vaja abi teatud ainetes (loetle need):

.....

.....

- Koolis õppimine on minu jaoks väga raske
- Ma soovin asendushooldusel elamise ajal jääda oma vanasse kooli
- Ma tahaksin minna mõnda teise kooli
- Mul pole vahet, kus koolis ma käin
- Kooli puhul on mulle kõige tähtsam:

.....

.....

Kas hooldusel olekuga muutub sinu elus kõik?

Hooldusel oleku ajal on järjepidevus ja stabiilsus väga olulised. Eelkõige peaksid sinu hooldajad vahetuma nii vähe kui võimalik. Ja kui sul tuleb kolida mõnda teise asendushoolduskohta, peaks sinu elu muutuma nii vähe kui võimalik. Sul peab jääma võimalus hoida häid suhteid sind ümbritsevate inimestega – sinu koolikaaslastega, sõpradega, endiste naabritega, sugulastega jne.

¹⁴ © FosterClub – asendusesperedes elavate noorte üleriigiline võrk (USA) 2008. Täiendavalt vaata kodulehte <http://www.fosterclub.org>

Kes on sinu jaoks olulised inimesed!

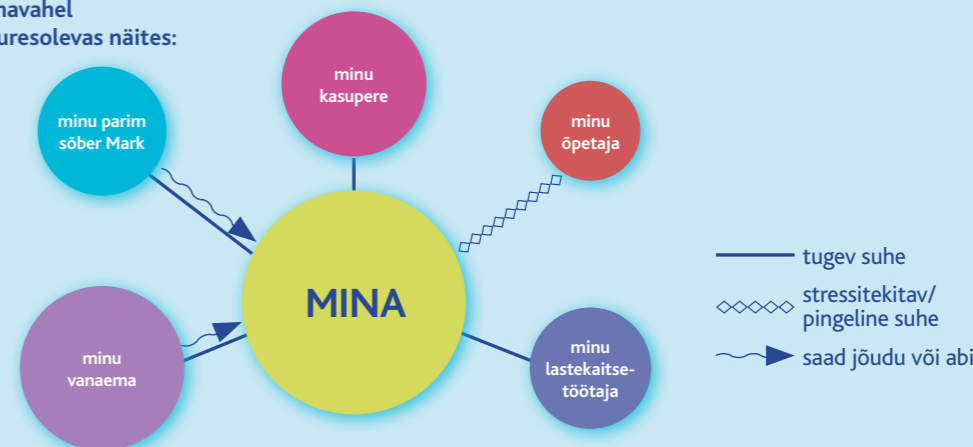
Joonista oma isikliku eco-kaart!¹⁵

Märgi suhtekaardi abil üles need inimesed sinu lähikonnast, kes on sulle olulised. Suhtekaart näitab sind ümbritsevate inimeste võrku. Sinna kuuluvad pereliikmed, sõbrad, õpetajad ja ametnikud.

See käib nii:

Kirjuta oma suhtevõrku kuuluvate inimeste nimed ringide sisse. Nende nimed, kes on sinu jaoks väga olulised, tuleks paigutada sinu enda ringile lähedal asuvates suuremates ringides. Need, kes sinu elus väiksemat rolli mängivad, tuleks paigutada väiksemas ringis, mis on sinu ringist kaugemal.

Ühenda ringid omavahel joontega nagu juuresolevas näites:

Lisaks võid sa koostada nimekirja inimestest, kellega sa tahaksid suhteid hoida. Märgi ära, kuidas nad sinuga on seotud ja mis rolli nad sinu elus mängivad. Siia nimekirja võivad kuuluda sugulased, sõbrad, naabrid, õpetajad või ükskõik kes veel, kelle poole sa võid pöörduda, kui sul tekib probleem. Seda nimekirja võid sa näidata oma hooldajale ja juhtumiplaani koostava meeskonnale, et nad saaksid aidata sul oluliste inimestega ühendust hoida.

nimi – suhe	Oluline roll, mis neil minu elus on:
näide: Terje – minu tädi	Ta kuulab mu ära, kui mul on mure.

¹⁵ Kohandatud järgnevalt: Ann Hartman – Change link Gingrich, W.J. (2008). Ecomap (vorm). Case Western University: Cleveland, OH, USA. Onlain aadressil: <http://www.gingrich.net/courses/SSWM517/ecomap.pdf>.

Anna oma hooldajatele ja lastekaitsetöötajatele teada, mida arvad oma vanematega kohtumisest!¹⁶

1. Ma sooviksin oma vanema(te)ga kohtuda (märgi ära kõik, mis on sinu jaoks õige):

- sageli
- mõnikord
- mitte kunagi
- nii pea kui võimalik
- kui olukord on rahulik
- kui neil juba paremini läheb
- ainult mõni teise täiskasvanu juuresolekul
- ainult ühe vanemaga (märgi, kellega)

2. Kavandades kohtumist minu vanema(te)ga, peaksite teadma minu kodusest elust järgmiseid asju:

Kas hooldusel olles kaotan kontakti oma päritoluperega?

Sa peaksid saama säilitada suhted päritoluperiga, sealhulgas õdede-vendade, vanemate ja sugulastega (vanavanemad, tädid, onu- ja tädilapsed, jne.), tingimusel, et need suhted ei ole sulle kahjulikud. Lastehoolekanne peaks alati püüdma kaasata sinu hooldust puudutavatesse otsustesse ka sinu pereliikmed. Kui see ei ole vastuolu sinu parimate huvidega, peab sul alles jääma püsivad ja regulaarsed suhted sinu päritoluperiga ning sinu asendushooldus peab asuma päritoluperel elukohale võimalikult lähedal.

Kuid pea alati meeles, et see on sinu otsustada, millist suhet sa soovid jätkata oma päritoluperiga ja kui sageli sa nendega kohtuda tahad.

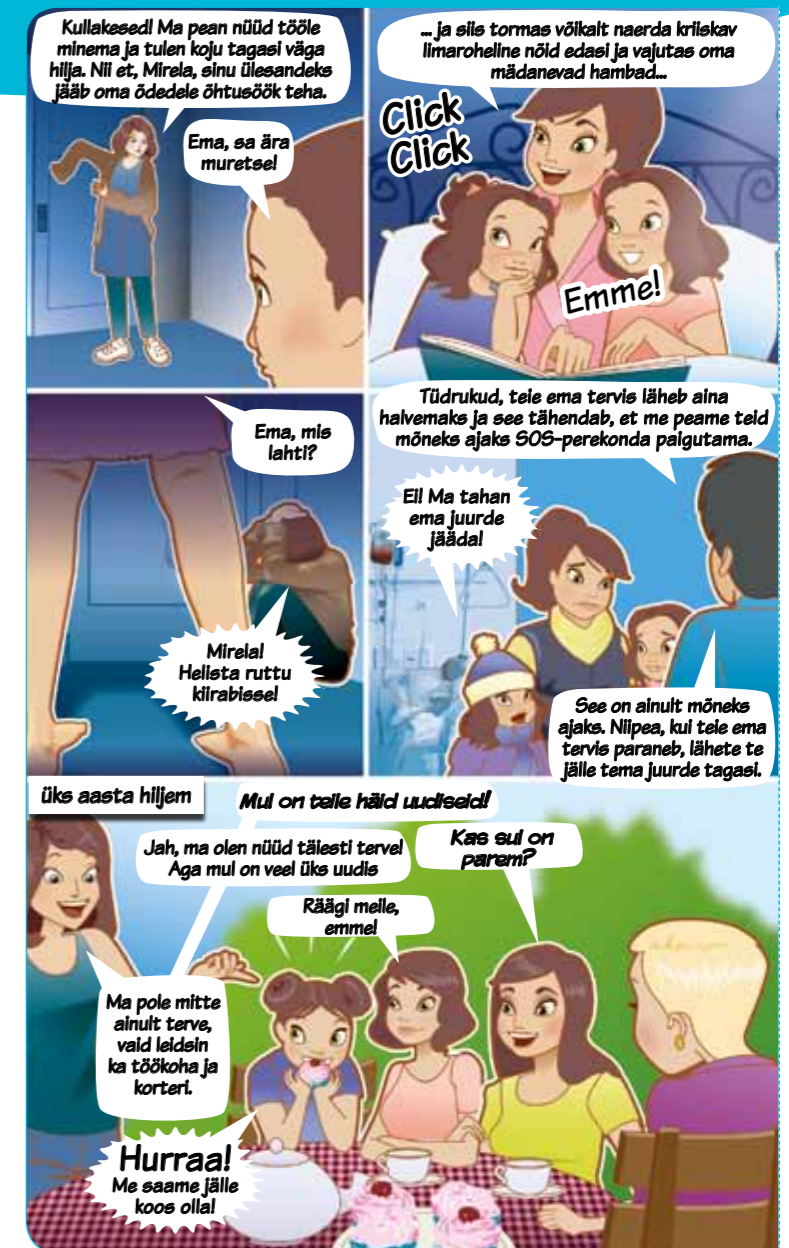
¹⁶ See on kohandatud järgnevast dokumendist: "FYI: Foster Youth Involved. Entering Foster Care. The FosterClub (Asendushoolduse noorte kaasamine ja asendushoolduse algus)". Internetis vaata seda kodulehelt: www.fosterclub.com/files/Entering_Foster_Care_form.pdf

Kui kauaks sa asendushooldusele jääd?

Sinu hoolduselolek ei tohiks kunagi kesta kauem, kui vajalik ja sul on võimalus oma päritoluperesse tagasi pöörduda niipea, kui sinu vanemad või muud pereliikmed päritoluperest suudavad jälle vanemliku vastutuse võtta. Seepärast on sul õigus sellele, et sinu hooldusoleku otsus vaadatakse regulaarselt üle.¹⁷ Teisisõnu tähendab see, et aeg-ajalt kontrollitakse, milline on sinu olukord ja milline on sinu päritoluperel olukord, pidades alati meeles ka sinu arvamust ja seda, mis on sulle parim. Samamoodi vaadatakse üle, milline on sinu olukord asendushooldusel. Laste heaolu eest vastutavad ametnikud: sotsiaaltöötaja või lastekaitsetöötaja uurivad korrapäraselt sinu hoolduse kvaliteedi. Kui leitakse, et see ei ole enam piisav, on sul õigus uuele hoolduskohale.

¹⁷ Konventsiooni 25. artikkel ütleb, et kui sa oled asendushooldusel, on sul õigus sellele, et su hooldusotsus vaadatakse perioodiliselt üle, et näha, kas see on sulle parim.

Sa pead tundma ennast nii turvaliselt, et julged teatada, kui oled ükskõik millist ahistamist kannatanud.

Kas sa tead, kuidas sellest teatada?

- ▶ Kui koged hooldusel olemise ajal väärkohtlemist, ahistamist või hooletusse jätmist, helista oma lastekaitsetöötajale ja anna sellest teada. Kui sa oled olukorras, kus sa kardad oma ohutuse või heaolu pärast, pead sa KOHE helistama oma lastekaitsetöötajale, hoolekandesse, politseisse või laste hädaabinumbrile, kui viimane on olemas.

Samuti võid sellest teatada lasteombudsmanile²⁰ ja teistele sõltumatutele organitele, mis on mõeldud sinu õiguste tagamiseks.

Ametikonnad saavad juhtunust parema pildi, kui märgid väärkasutuse ja hooletussejätmise juhtumid üles. Võimaluse korral kasuta üleskirjutamiseks kalendrit või koosta ajaline ülevaade. Kontrolli, et sul oleks kindlasti olemas järgmised nimed ja telefoninumbrid:

1. Hädaabinumber (politsei, kiirabi, tuletõrje):

.....

2. Lasteabi: .....

3. Lastekaitsetöötaja: .....

4. Lastekaitsetöötaja ülemus: .....

5. Lasteombudsman: .....

6. Usaldustelefon: .....

7. Muud kontaktid: .....

Kuidas kaitstakse sinu privaatsust? Kas kõik saavad sinu eluloost teada?

Ei! Sinu õigust privaatsusele tuleb austada kogu hooldusel aja jooksul.¹⁸ Sinu isiklik kirjavahetus, e-kirjad, telefonikõned ja kõik muu, mida saab kasutada, et sinu kohta informatsiooni saada, peab jääma salajaseks (konfidentsiaalseks).

Samuti on sul õigus vaadata kogu enda kohta käivat ametlikku teavet ja toimikuid, milles puudutab sinu juhtumit. Seda infot, näiteks põhjused, miks sa üldse hooldusel oled, ei tohi avaldada – ei sinu koolile, usuühendusele ega ühelegi inimesele, kes ei vastuta sinu hoolduse eest. Nii tagatakse sinu kaitstus igasuguse diskrimineerimise (teistest eristamise) eest.

Kas sul on hooldusel turvaline?

Sinu turvalisus on kõigi mure!

Kõik hooldustoimingud peavad tagama selle, et austatakse sinu väarikust ja turvalisust.¹⁹ Kellelgi ei ole õigust sind lüüa, sinu üle naerda ega sind mingil moel alandada. Sinu hooldaja ei tohi sind ähvardada ega hirmutada ja sa pead olema kaitstud seksuaalse ja muud laadi ärakasutamise eest.

Hoolduselt lahkumiseks on mitmeid põhjusi. Võib juhtuda, et sa lähed tagasi oma päritoluperesse või kolid teise hoolduskohta. See peatükk räägib siiski sellest ajast, kui jõuad hoolduselt lahkumise ikka ja hakkad iseseisvalt elada. Sinu viibimist asendushooldusel toetatakse senikaua, kuni jõuad teatud vanusesse. See vanus on kindlaks määratud riigi lastehooldust puudutavas seaduses ning igas riigis erinev. Enamik Euroopa riikide valitsusi toetab ja abistab hoolduses elavaid noori nii kaua, kuni nende haridustee on ära lõpetatud ja nad saavad püsivat ning piisavat palka. Eestis on see kirjas sotsiaalhoolekande seaduses, mis ütleb, et noor võib elada asenduskodus, kuni 18-aastaseks saamiseni või kuni isegi magistrakraadi omandamiseni. Mõnedes riikides saavad noored eri liiki toetusi, kui nad hooldusest lahkuvad, samuti ka Eestis.

Kuidas valmistuda hoolduselt lahkumiseks?

Hoolduselt lahkumine tähendab elu alustamist iseseisva täiskasvanuna. See on sinu hooldusele asumise päeval alanud protsessi lõpp. Lapsepõlve ja noorukiea jooksul omandad oskused, mis valmistavad sind ette iseseisvaks eluks. Sedamööda, kuidas läheneb tähtis päev – asendushoolduselt tegeliku lahkumise päev – süveneb ka ettevalmistus.

Väga oluliseks hüppelauaks on muidugi haridus. Kuid lisaks koolikäimisele on olemas palju muid tegevusi, mis sind täiskasvanueluks ette valmistavad – osalemine ühiskonna- ja kultuurielus, mängude või pilli mängimine, sportimine ja igapäevaste eluoskuste nagu hügieeni, söögitegemine ja taskurahaga ümber käimise õppimine. Ettevalmistus hoolduselt lahkumiseks kuulub sinu isikliku hoolduskava sisse.

¹⁸ Konventsiooni 16. artikkel kinnitab, et sul on õigus sinu privaatsusele/eraelule.

¹⁹ Konventsiooni 19. artikkel rõhutab sinu õigust olla kaitstud nii kehalise kui ka vaimse väärkohtlemise eest. Konventsiooni 37. artikkel ütleb, et keegi ei tohi sind karistada julmalvõi kahjulikul viisil.

²⁰ Vaata internetist kodulehte <http://lasteombudsman.ee>

Mida sa pead hoolduselt lahkudes teadma?

Hoolduselt lahkumine on mõnikord stressitekitav ja sa pead teadma, kuidas selle pingega toime tulla. Toimetulek võib tähendada abi otsimist oma kogukonnast, näiteks noortekeskusest, usukeskusest või muudest teenistusest, kuhu saad pöörduda. Samuti peaksid sa teadma ka, kellele hädaolukorras helistada, kuidas leida infot hariduse jätkamise, töö ja elukoha otsimise kohta, arstiabi saamise kohta.

Kas sa tohid edaspidigi suhelda inimestega, kellega tutvusid hooldusel?

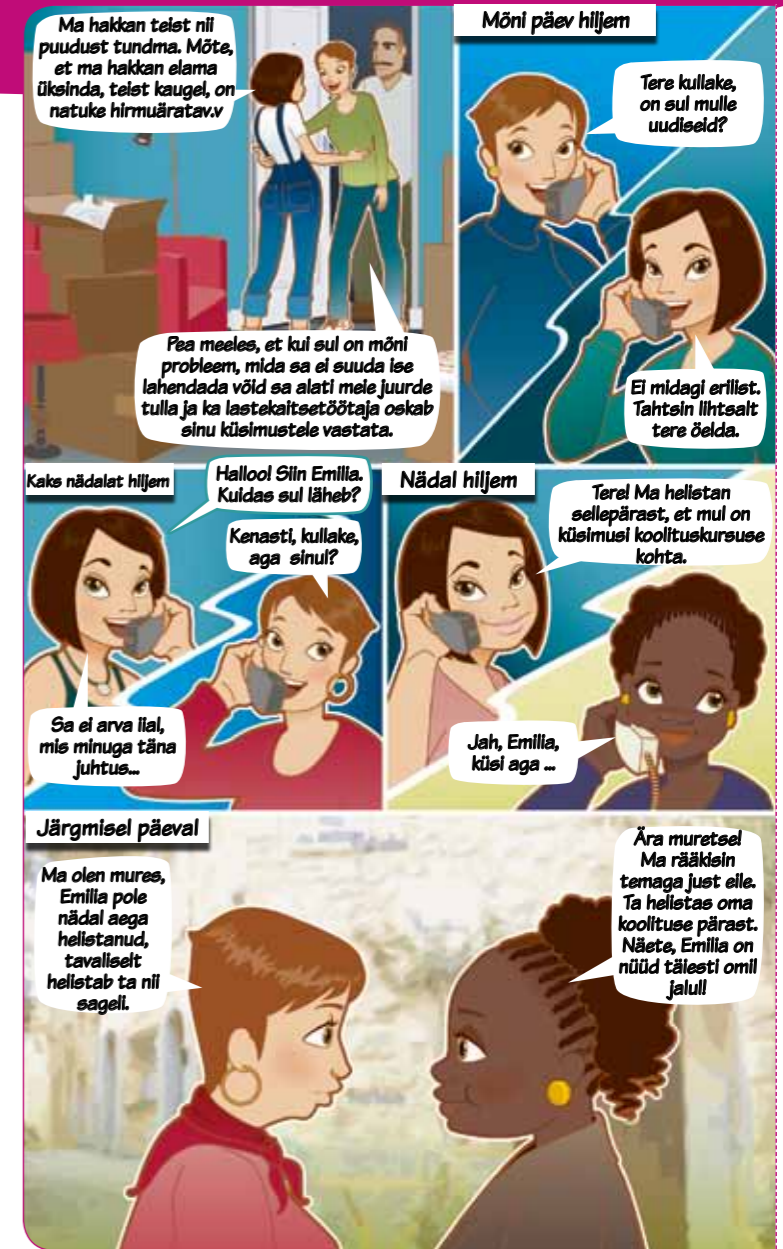
On väga oluline jätkata suhtlemist hooldajate, sotsiaal- ja lastekaitsetöötajate ning laste ja noortega, kellega hooldusel sõbraks said. Mingit kohustust sul muidugi pole, aga sul on õigus edasi suhelda nende inimestega, kes on sinu jaoks olulised.

Kas sul on õigus oma hoolduselt lahkumise kavandamises kaasa rääkida?

Sa pead saama kaasa rääkida kõigis sinu elu puudutavates otsustes. Hooldusel olek ja sealt lahkumiseks valmistumine ning hooldusjärgne elu ei ole siin erandid. Hoolduselt lahkumine on sinu isikliku hoolduskava oluline osa, siinjuures arvestatakse sinu vajadusi ning tugevaid külgi, samuti sinu arvamust ja eelistusi.

Millist abi ja toetust sa võid saada siis, kui jõuad hoolduselt lahkumise ikka?

Isegi kui jõuad hoolduselt lahkumise ikka, on sul endiselt õigus saada abi. Nii kohalikud ametnikud kui ka hooldusasutus peavad aitama sind haridus- ja elamiskulude osas, töökohta leidmisel jne. Sul peaks olema juurdepääs hooldusjärgsetele teenustele, mis pakkuvad nõustamist, iseseisvaks eluks vajalikke oskuste õpetamist, ühisressursse, ülikooli õppemaksust vabastamist ja muud tüüpi abi. Ideaalne oleks see, et sul on oma tugiisik, kes aitab sul oma elu korraldada ja leida üles kõik olemasolevad vahendid ja teenused.

Koosta oma järelhoolduse plaan!

Koostöös sinu hooldaja ja lastekaitsetöötajaga võite koostada "sinu järelhoolduse plaani".

Selles peaks olema:

- hariduseesmärgid;
- tööeesmärgid;
- kehalise ja vaimse tervisega seotud vajadused;
- transpordivajadused;
- eluasemeplaan koos varaplaaniga juhuks, kui esimene plaan ei õnnestu;
- eelarve koostamise ja kasutamise õpetus;
- isiklikud dokumendid, sealhulgas fotoga ID-kaart ja koolitunnistused.

Selleks, et eelnimetatud eesmärgid oleks selgemad, proovi vastata järgmistele küsimustele.

1. Millised võimalused on mul oma hariduse või kutsehariduse jätkamiseks?
.....
2. Millised on mu võimalused taskukohase elukoha leidmiseks?
.....
3. Millised teenuseid aitavad mul töökoha leida? Kus ma saan oskusi juurde omandada ja end töökohaks paremini ette valmistada?
.....
4. Kas minu elukohaga läheduses on olemas noortekeskus või muu koht, kust noored saavad küsida endale vajalikku infot?
.....
5. Kust saaksin infot tervishoiu (sealhulgas seksuaalkasvatuse) kohta ja arstiabi leidmiseks?
.....
6. Kellele võin helistada, kui mul on küsimusi või kui ma vajan abi?
.....

Räägi oma lastekaitsetöötaja ja hooldajatega ning kirjuta üles nende asutuste ja organisatsioonide aadressid, telefoninumbri ja kontaktisikud, mida sul vaja.

Milline on sinu päritoluperekonna roll siis, kui sa hoolduselt lahkud?

Sinu vanemad ja sugulased võivad sind hoolduselt lahkumisel aidata. Kui soovid, võid üles märkida pereliikmed, kes on olnud sulle eeskujuks ja kellega sooviksid edaspidigi suhelda.

Ametnikud saavad siis nendega koos välja mõelda, kuidas nad saavad kõige paremini aidata sul iseseisvasse ellu astuda. Sinu päritoluperekonda tuleks teavitada hooldusjärgsetest sammudest ja neile tuleks anda võimalus selles osaleda koos sinuga, sinu hooldajatega ja lastekaitsetöötajaga.

Teeme peo!

Hoolduselt lahkumise päev on sinu uue elu algus. Kui soovid seada peo või mõni muu üritusega tähistada, peaksid saama selle erilise sündmuse korraldamiseks abi.

Sul on õigus osaleda²¹ kõigis otsustustes, mis tehakse sinu asendushooldusel viibimise jooksul. On oluline, et otsustajad kuulaksid sind tähelepanelikult ja arvestaksid sinu arvamusega. Lõppude lõpuks oled ju just sina oma elu asjatundja ja mitte keegi teine ei tea sellest nii palju kui sina. Selles peatükis sind järele mõtlema selle üle, kuidas sa saad kasutada oma õigust osaleda.

Kas sinu arvamust küsitakse, kui tehakse otsuseid sinu elu kohta?

Lapse arengu planeeriv meeskond peaks küsima sinu arvamust ja püüdma igati mõista sinu muresid ja soove. Mõnikord teevad täiskasvanud otsuseid, mis käivad sinu arvamusele vastu. Sel juhul peaksid nad sulle selgitama oma otsuste tagamaid. Sinu arengu planeeriv meeskond peab julgustama sind osalema ja sinu osalust väärtustada.

Kas sa saad piisavalt infot asendushoolduse eri etappide kohta?

Sa peaksid saama piisavalt infot järgmiste asjade kohta:

- ▶ sinu asendushooldaja asukoht;
- ▶ sealsed elutingimused;
- ▶ oma päritoluperekonna juurde naasamise võimalikkus;
- ▶ kuidas toimub hoolduselt lahkumine.

Selle info peaksid sa saama juba ette, info peaks olema täpne ning seda peaks sulle seletama nii, et sa kindlasti aru saaksid.

Sõnastik p. 35

²¹ Konventsiooni 12. artikkel kinnitab, et sul on õigus öelda oma arvamus, kui täiskasvanud võtavad vastu otsuseid, mis sind mõjutavad. Sinu arvamusega tuleb arvestada.

Kas sina osalesid oma juhtumi ja arenguplaani koostamises?

Niipea, kui sa oled piisavalt vana ja küps, tuleks sind otseselt kaasata sinu isikliku juhtumiplaani ülevaatamisse ja arenguplaani koostamisse. Seda plaani peab vähemalt kord aastas uuendama ja sinult peaks selles osas nõu küsima.

Kas sulle pakutakse ka tegelikke võimalusi osaleda otsustamises?

Hooldusasutus peab pakkuma sulle tegelikke võimalusi otsustamises osalemiseks. Selleks võivad olla kas vestlused hooldaja, lastekaitsetöötaja, lastehoolekande esindajatega; või suuremad koosolekud teiste laste ja noortega. Väga oluline on see, et sinu arvamuse ärakuulamise võimalused oleksid eakohased, vastaksid sinu küpsusele ja võimetele. Kui sul on erivajadused, tuleb nendega arvestada sinu osalemise korraldamisel.

Mida peab sinu hooldaja teadma ja tegema, et julgustada sind osalema?

Hooldajad on need, kes peaksid sulle ütleva, et sul on õigus öelda oma arvamus ja et selle kuulatakse ära. Neil peaks olema huvi ja oskus sind kuulata, nad peaksid mõistma sinu arvamusi ja muresid ning otsuseid tehes nendega arvestama. Nad peaksid aitama sul osaleda nii palju, kui sinu vanus seda vähegi võimaldab.

Aga mis siis, kui sinu õigusi ei austata?

Kui sinu õigusi ei austata, sa peaksid saama võimaluse esitada kaebus erapooletule ja sõltumatule asutusele. See võib olla kas lasteombudsman,²² lastekaitsetöötaja, lastehoolekande töötaja või sõltumatu asutus, olgu siis riiklik või kohalik. Enne kaebuse esitamist peaksid olema täiesti teadlik oma õigustest ja kaebuse esitamise korrast. Neid tuleks sulle selgitada sulle arusaadaval viisil. Kaebuse esitamine peaks olema nii lihtne kui võimalik.

²² <http://lasteombudsman.ee>

Sõnastik

Mida see õieti tähendab?

► Asendushooldus

See hooldus on mõeldud lastele ja noortele, kellel ei ole õiget vanemlikku hooldust. Asendushooldus toimub kas kokkuleppe kohaselt või siis mõne asutuse või kohtu otsuse järgi. Mõiste "asendushooldus" tähendab seda, et isegi ilma vanemliku hoolduseta peab laps siiski elama "kodus", milleks võib olla kasuperekond, asenduskodu või mõni muu korraldus, mis pakub lapsele stabiilsust, turvalisust ja tuge.

► (Laste) Hoolekandeosakonnad/Sotsiaaltalitus

Need on kohalikud riigiasutused, mis vastutavad asendushooldusel olevate laste eest. Nemad tagavad selle, et igal asendushooldusel oleval lapsel on sobiv hoolduskorraldus, kus ta saab elada mugavates ja turvalistes tingimustes. Need asutused kontrollivad aeg-ajalt, kas vajalikud tingimused on täidetud. Hoolekandeosakonnad soovivad asendushooldusel olevatele lastele ja noortele parimat. Nad otsustavad, kas ja millal lapsed saavad päritoluperesse tagasi minna.

► Hoolduse ülevaatamine. See on perioodiline ülevaade sinu juhtumiplaanist mille osaks on ka sinu arengukava

Kohtuvad laps või noor, hooldaja, lastekaitsetöötaja ja muud asjatundjad, et koos arutada valikuid ning võimalusi, näiteks kas päritoluperesse saab

tagasi pöörduda ja kas senist hoolduskorraldust peaks muutma, kuidas valida koole jne.

► Lapse parimad huvid

Täiskasvanud peaksid tegema seda, mis on laste parimates huvides. Nad peaks tegema otsuseid, millel on võimalikult suur positiivne mõju laste ja noorte arengule.

► Hooldajad

Nemad on täiskasvanud, kes laste ja noorte eest hoolitsevad. Hooldaja võib olla kas lihane vanem või asendushoolduse puhul asjakohase koolituse saanud täiskasvanu, kelle tööd jälgivad ja toetavad teised hooldusala asjatundjad. Asendushoolduse kestmise ajal tuleks lapse hooldajat välja vahetada nii harva kui võimalik.

► Lapse arengu planeeriv meeskond

Sellesse meeskonna kuulub lastekaitsetöötaja või sotsiaaltöötaja, päritolupere liikmed, asendushoolduse hooldajad ja muud asjatundjatest täiskasvanud, kes tegelevad ametliku hoolduse otsustega lapsele või noorele. See meeskond peaks kõigi hooldusotsuste asjus tegema koostööd kõnealuse lapse või noorega.

► Hooldust korraldav asutus/hooldusasutus

See on asutus, mis pakub asendushooldust ning jälgib hoolduskorralduse kvaliteeti ja toimivust.

See võib olla valitsusasutus, usupõhine asutus või vabaühendus, kes pakub kas pere- või asutuspõhist hooldust.

► Laps

Lapsed on iga alla 18-aastane isik. Üle 12-aastased (kaasa arvatud) lapsed võivad eelistada seda, et neid nimetatakse kas noorukiks või nooreks. ÜRO määratluse järgi nimetatakse noorteks inimesi vanuses 15 kuni 24.

► Vanemliku hoolitsuseta lapsed

Need on lapsed, kes mingil põhjusel ei ela koos oma pärisvanematega.

► Konventsioon

On õiguslikult siduv riikidevaheline leping. Mõnikord nimetatakse neid ka lepeteks, lepinguteks või rahvusvahelisteks lepinguteks.

► Päritoluperekond

See on lapse pere, mis tähendab vanemaid, õdesid-vendi ja teisi sugulasi.

► Perepõhine hooldus

See on perekonnas toimuv asendushooldus. Euroopas on kõige rohkem levinud perepõhise hoolduse vormid:

► **sugulashooldus** – selline elukorraldus, kus laps elab kaugemate sugulaste või peresõprade juures, kellega juba varasemalt tekkis lähisuhtlus.

► **kasupere** – korraldus, kus pädev asutus suunab lapse kuhugi perekonda elama, mis ei ole lapse päritoluperekond. Kasupered valitakse välja nende ettevalmistuse põhjal ja neid juhendatakse, et nad suudaksid tagada parima võimaliku hoolduse.

► Inimõigused

Need on õigused, mis on kõigil inimestel, sealhulgas lastel, ainult sellepärast, et nad on inimesed, vaatamata nende võimetele, kodakondsusele, rahvusele, soole, keelele, rassile või seksuaalsele sättumusele.

► Isiklik juhtumiplaan s.h arengukava

Selle plaani koostavad hooldusel olev laps ja lapse arengu planeeriv meeskond üheskoos. See on eraldi kohandatud lapse konkreetsetele vajadustele ja võtab arvesse tema isiklike võimeid ja püüdlusi. Plaanis määratakse, kes vastutab lapse emotsionaalse, tunnetusliku, kehalise ja suhtlusalase arengu eest. Plaanis vaadatakse vähemalt 1 kord aastas läbi, seda nimetatakse hoolduse ülevaatamiseks.

► Hoolduselt lahkumine

Noorte aitamine sujuval üleminekul hoolduselt iseseisvasse ellu. See tähendab hooldusel oleku

ajal hariduse, koolituse ja elamiseks vajalike oskuste saamist ning järelhooldusteenuseid, mis aitavad juba iseseisvaks saanud noori. Nende alla võivad kuuluda nõustamine, koolitused iseseisva elu oskuste omandamiseks, ühisressursid, ülikooli õppemaksust vabastamine ja muud tüüpi rahaline toetus.

► Ombudsman

Ombudsman on valitsuste poolt ametisse nimetatud isik, kes kindlustab, et riik, eraühendused ja üksikisikud peavad kinni inimõigustest. Ombudsmanil peavad olema head teadmised laste õigustest. Kui lapsed või noored esitavad kaebusi oma õiguste rikkumise kohta, siis on ombudsmani tööks algatada uurimine ja pakkuda lahendusi. Mõnedes riikides on olemas eraldi laste ja noorte jaoks mõeldud ombudsman. Eestis on samuti olemas Lasteombudsman kelle koduleht on: <http://lasteombudsman.ee>. Euroopa riikide laste ombudsmanid on moodustanud Euroopa lasteombudsmanide võrgu, mille koduleht on: <http://crin.org/enoc/members/index.asp>

► Kvaliteetse asendushoolduse standardid

Standardid, mis tagavad hoolduse piisava taseme. Kõigi hoolduskorralduste jaoks peavad olema kindlad kvaliteetse hoolduse standardid ja neid tuleb järgida hoolduse kõigis etappides: hooldusse tulek, planeerimine, järelhooldus, lastekait-

se jne. Üks kvaliteetse hoolduse standardi näide on Q4C, eesti keeles "Asendushoolduse standardid Euroopas", inglise keeles Quality4Children standardid.

► Hoolekandeaustus

See on mitte perepõhine asendushoolduse tüüp, kus hooldus toimub väiksemates või suuremates rühmades vahetustega töötavate palgatöötajate poolt. Hoolekandeaustus, kus elab väga palju lapsi – isegi kuni 300 – nimetatakse asenduskoduks. Selle hooldusmudeliga tekkivad elutingimused ja hoolduse tase on sellised, et lastel on raske oma õigusi maksma panna. Mitmed Euroopa riigid asendavad neid hooldusasutusi perepõhiste hooldusmudelite vastu ja seda nimetatakse "hooldusasutusest perepõhiseks üleminekuks", inglise keeles "de-institutionalisation".

► **SOS-Lasteküla** on perepõhine hooldusmudel, kus vanemliku hooletuseta jäänud laps saab üles kasvada hoolivas peretaolises keskkonnas. SOS-hooldaja, tavaliselt SOS-ema juhib SOS-perekonda ning vastutab otseselt lapse hooldamise ja arengu eest.

► ÜRO Lapse õiguste konventsioon

See on rahvusvaheliselt kokku lepitud standardite ja kohustuste kogu, mis on mõeldud, et kõigi alla

Uuri lähemalt ja võta osa!

18-aastaste isikute õiguste kaitsmiseks ja toetamiseks. Need õigused on mõeldud tagama seda, et lapsed kasvaksid üles parimates võimalikes tingimustes: saaksid areneda ja õppida turvalises keskkonnas, pääseksid ligi korralikule arstiabile ja saaksid täiel määral osaleda pere-, kultuuri- ja ühiskonnaelus.

► Hoolduselt välja kasvavad noored (hoolduselt lahkujad).

See tähendab noori, kes lahkuvad hoolduselt seetõttu, et on jõudnud vanusesse, kus neil pole enam õigust hooldussüsteemi erikaitsele ja eriablele.

Euroopa Nõukogu programm "**Ehitame Euroopa laste jaoks ja lastega koos**" loodi selleks, et toetada laste inimõigusi ja kaitsta lapsi vägivalda eest. Selles arvestatakse ka ilma vanemliku hooldusega laste eriõigusi ja erivajadusi, eriti, mis puudutab juurdepääsu haridusele, sotsiaal-, tervishoiu- ja õigus-teenustele ning mis puudutab õigust osaleda.

► www.coe.int/children

SOS Children's villages/SOS Lastekülad on valitsusväline ja ilma usulise või muu kallakuta laste-keskne organisatsioon, mis osutab otseselt teenuseid hoolduseks, hariduseks ja tervishoiuks nendele lastele, kes võivad vanemliku hoolduse kaotada või on selle juba kaotanud. Organisatsioon arendab ka laste hooldajate, perekonna ja kogukonna suutlikust laste eest piisavalt hoolt kanda. SOS Lastekülad on ka vanemliku hooldusega laste õiguste eestkäikija ehk huvikaitsja. Ta asutati aastal 1949 ning tema tegevust 130s riigis juhib ÜRO Lapse õiguste konventsiooni vaim.

► Rahvusvaheline: www.sos-childrensvillages.org; Eestis: www.sos-lastekyla.ee

Quality4Children (Q4C) (Asendushoolduse standardid Euroopas) standardid koosnevad 18 kvaliteetse hoolduse standardist, mis on mõeldud Euroopa alternatiivhoolduse tarvis. Nende standardite loomisel kasutati "jutustamist", mis on osalev uurimismeetod. Peaaegu 500 inimest 32st riigist osaleski selles. Osalejateks olid nii lapsed, noored, päritolupered, hooldajad, lastekaitse- ja sotsiaaltöötajad kui ka muud huvigrupid. Standardid avaldasid 2007. aasta juunis Euroopa Parlamendis kolm algatajaorganisatsiooni: SOS Lastekülad, Rahvusvaheline Perekonnas Hooldamise Organisatsioon (IFCO) ja Rahvusvaheline Hariduskogukonnade Liit (FICE). Sellest peale on need organisatsioonid tegutsenud selle nimel, et standardid oleksid rakendatud riiklikus poliitikas ja hoolduspraktikas. Lastel ja noortel, samuti nende hooldajatel on soovitatav Q4C standarditega tutvuda ja neid hoolduskorralduses rakendada.

► www.quality4children.info

Power4Youth ("Võim noortele") on selliste noorte ühendus, kes kas elavad või on elanud asendushooldusel. Neid huvitab teistega arvamuste vahetamine, oma kogemustest rääkimine, sõprade saamine, eelnimetatud standardite teostamises osalemine ja samasugustelt inimestelt (peer-to-peer) toe saamine. Kõik lapsed ja noored alla 28 aasta, kellel on hooldusel olemise kogemus, võivad saada P4Y ühenduse liikmeks. Peale pideva virtuaalse infovahetuse, korraldab P4Y ka liikmete silmast silma kohtumisi, et arutleda hoolduskogemustega lastele ja noortele huvi pakkuvad teemasid. Samuti teevad nad ettepanekuid hoolduskvaliteedi parandamiseks ja mõjutustööd rahvusvahelisel tasandil, et need ettepanekud kaalumisele võetaks.

► www.power4youth.eu

Kasulikud lingid

► ÜRO Laste Õiguste Konventsioon

► Konventsiooni täielik tekst (ingl. k.):
www2.ohchr.org/english/law/crc.htm

► Selle lastesõbralik variant (ingl. k.):
www.unicef.org/voy/media/rights_leaflet.pdf

► Vaadake Laste Õiguste Konventsiooni oma keeles:
www.unicef.org/voy/explore/rights/explore_2781.html

► Euroopa Nõukogu Soovitus Rec(2005)5 hoolekandetasutustes elavate laste õiguste kohta:

www.coe.int/familypolicy

(valige 'children in residential institutions'; see on olemas inglise, vene, kreeka, poola, eesti ja serbia keeles)

► Euroopa Nõukogu laste õiguste ja perepoliitika üksus

www.coe.int/familypolicy

► Euroopa Nõukogu töö hooldusasutustes elavate lastega

www.coe.int/familypolicy

(valige 'children in residential institutions')

► Euroopa Nõukogu programm "Euroopa laste jaoks ja lastega koos":

www.coe.int/children

► Quality4Children Standards ("Asendushoolduse standardid Euroopas") (Q4C)

www.quality4children.info

► 26 keeles:

www.quality4children.info/content/cms,id,89,nodeid,31,_country,at,_language,en.html

► Power4Youth ("Võim noortele")

www.power4youth.eu

► ÜRO juhised

(Lapse Asendushoolduse Juhised Euroopas)

www.crin.org/docs/DRAFT_UN_Guidelines.pdf

► Euroopa laste ombudsmanide võrk

<http://crin.org/enoc/members/index.asp>

► Lasteombudsman Eestis

<http://lasteombudsman.ee>

► Rahvusvaheline SOS Children´ s Villages/ SOS Lastekülad

www.sos-childrensvillages.org; Eestis: www.sos-lastekyla.ee

► International Foster Care Organisation (Rahvusvaheline perekonnas hooldamise organisatsioon) (IFCO)

www.ifco.info/

► International Federation of the Educational Communities (Rahvusvaheline Hariduskogukondade Liit) (FICE)

<http://www.salto-youth.net/about/>; <http://euroopa.noored.ee>

► ChildOnEurope: Euroopa riikide lapsepõlve seirekeskuste võrk

www.childoneurope.org

► CRIN: Laste õiguste infovõrgustik

www.crin.org

► Better Care Network (Parema hoolduse võrk)

<http://crin.org/bcn/>

► Unicef: ÜRO Lastefond, omab oma esinduse ka Eestis

www.unicef.org; www.unicef.ee

► Voices of Youth (Noorte hääl):

www.unicef.org/voy/explore/rights/explore_155.html

www.unicef.org/protection/files/Parental_Care.pdf

Asendushooldusel olevad lapsed ja noored

Tutvu oma õigustega!

Kas ma saan juba hooldusel olles kohtuda oma päritoluperega? Aga mis siis, kui ma ei tahagi nendega kohtuda? Mis siis, kui kogen asendushooldusel väärkohtlemist, ahistamist ja hooletussejätmist? Kelle poole pöörduda, kui mul tekivad probleemid lastekaitsetöötajaga? Kas ma tohin ka arvamust avaldada minu enda hoolduse kohta?

Asendushooldusel olevad lapsed ja noored. Tutvu oma õigustega! on lastesõbralik teatmik, mis on mõeldud asendushooldusel olevatele lastele ja noortele. See annab vastused kõigile ülalolevatele küsimustele ja veel paljudele. Koomiksi, lugude ja teabeteksti kaudu õpivad hooldusel olevad lapsed ja noored tundma oma õigusi, nagu need on kehtestatud ÜRO Laste õiguste konventsiooni, Euroopa Nõukogu soovituseliga hooldusasutustes elavate laste ja noorte õiguste kohta, ning Euroopa koduvälisele lapsehoolduse kohta kehtivate Quality4Children ("Heatasemeline hooldus lastele") standarditega. Siit saavad nad teada ka seda, kuidas oma õigusi kasutada ja võtta aktiivselt osa oma hoolduse korraldamisest, sealhulgas selle paremaks muutmisest.

Teatmiku Asendushooldusel olevad lapsed ja noored. Tutvu oma õigustega! saab ka alla laadida kodulehelt www.coe.int/children, mis on Euroopa Nõukogu lapse õiguste programmi "Euroopa laste jaoks ja lastega koos" koduleht.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

www.coe.int/children

Euroopa Nõukogul on 47 liikmesriiki ning see hõlmab praktiliselt kogu Euroopa mandri. Euroopa Nõukogu asutati 1949. aastal ning selle eesmärk on arendada ühiseid demokraatlikke ja õiguslikke põhimõtteid, mis põhinevad Euroopa inimõiguste konventsioonil ja muudel isikute, sealhulgas laste kaitse teemalistel lähtetekstidel. www.coe.int